

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΝΤΙ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Οταν ο Γκιουζέπε Βέρντι πέθανε στο Μιλάνο, στις 27 Ιανουαρίου 1901, ήταν αναμφισβήτητο ο μονάρχης του Ιταλικού λυρικού θεάτρου. Γεννήθηκε στο χωριό Ρόνκολε της κοινότητας του Μπουσέτο (επαρχίας της Πάρμας), στις 10 'Οκτωβρίου του 1813, κι' από πολύ νέος έδειξε αξιόλογο δείγματα τών μουσικών του χαρισμάτων, κι' είναι τερατώδες το γεγονός ότι η εξεταστική επιτροπή του 'Ωδείου του Μιλάνου τον απέρριψε στις εισαγωγικές εξετάσεις του επειδή βρήκε... πώς δεν είχε κανένα αξιόλογο μουσικό χάρσιμο!

Τη θεατρική παραγωγή του Βέρντι μπορούμε να τη χωρίσουμε σε τριών λογιών «τεχνοτροπίες»: η πρώτη άρχιζει με την πρώτη του όπερα: **Oberio conle' di San Bonifacio**, που τόν έκαμε γνωστό στα 1840, και τελειώνει με τη **Λουίζα Miller** (1849): η δεύτερη άρχιζει με το **Rigoletto** (1851) και τελειώνει με την **Αίδα** (1871), κι' η τρίτη άρχιζει με τις όπερες **Otello** (1887) και **Falstaff** (1893) και τελειώνει με το **Requiem** και τους **Laudi alla Vergine**. Στη δεύτερη του «τεχνοτροπία» βρισκουμε την τελευταία έκφραση της αούδωρμητης κι' αποκλειστικά Ιταλικής ιδιοφυΐας του.

Ο Βέρντι είναι σίγουρα ένας από τούς μεγαλύτερους συνθέτες της θεατρικής τέχνης του 19ου αιώνα. Στην άρχη της σταδιοδρομίας του, πού εντοχιστώδης του αριφάντος, ύφισατο ακόμη την επίρροη της πολιτικής μελοδραματικής αντίληψης, που τού είχαν κληροδοτήσει οι προκάτοχοι του προικισμένος όμως μ' ανεξάντηλη μελωδική φλέβα, στερέρος ούνοτητα την προσωπικότητά του με μιά τεχνοτροπία πύ ρωμωαία και δραματική.

Η έκλογη τών λιμπρέτων στις πρώτες του όπερες δεν ήταν πάντα πετυχημένη (τό λιμπρέτο μάλιστα της όπερας τού Μάκβεθ είναι πραγματική καρικατούρα τού αριστουργήματος τού Σαίξπηρ), δέν πρέπει όμως να ξεχνάμε πώς η συνήθεες της έποχης έκείνης τόν ανάγκυζαν να γράφει μιά ρομάντσα γιά κάθε όρπισα, οο-πράνο, τεπόρο κλπ.

Κι'α τη διάρκεια της δοξασμένης του σταδιοδρομίας, ο Βέρντι τελειοποίησε την αισθητική και τη φόρμα τών έργων του, γιά να φτάσει στα θαύματα της γερωνικής του ηλικίας: τόν 'Οθέλλο και τó Φάλσταφ, που τόν εξιλιώνουν πέρα γιά πέρα γιά τó Μάκβεθ, που ήταν τó νε ινικό τó αμάρτημο. Τραγουδισσε την 'Ιταλία έκείνης της έποχης, και μάλιστα την τραγουδισσε όχι μονάχα σά μουσικός αλλά και σάν πατριώτης, δείχνοντας έτσι πώς ήταν τόσο μεγάλος μουσικός όσο και μεγάλος 'Ιταλός.

Είναι προφανές πώς όσο ζούσε ο Βέρντι δέν είχε, γιαι δέν ήταν δυνατό να έχει, αντίπαλους στην 'Ιταλία. Κι' όμως, πριν πεθάνει, μερικοί συνθέτες είχαν καθιερωθεί με μερικά έργα τους που είχαν άποχτήσει την ανόμοια τού κοινού.

Ένάμεσα σ' αυτούς ο 'Αρρίγκο Μπόιτο (1842-1918), που είχε γίνει φίλος και συνεργάτης τού Βέρντι (τú έγραψε τά λιμπρέτα τού 'Οθέλλου και τού Φάλσταφ), είχε ήδη ανεβάσει στα 1868 στη Σκόλα, την δ-

περά τού **Mefistofele**, που δέν είχε κανιά έπιτυχία. Μά τό 1875 πού ζαναπαίχτηκε στη Μπλόδο, η όπερα ατή σημείωσε πραγματικό θρίαμβο, κι' από τότε ζειμει στο παγκόσμιο ρεπερτόριο. Τό έργο ατό, πολύ άνισοά και με μέτριο μουσικό έδιαφέρον, σημειώνει την προσπάθεια τού Μπόιτο νά στραφεί πρós μιά καινούρια φόρμα θεατρικής τέχνης.

Ένας άλλος συνθέτης, πολύ πύ δξιος από τó Μπόιτο, σάθηκε θύμα της συντριπτικής παντοδυναμίας τού Βέρντι: ο 'Αμλκόρε Πονκιέλι (1834—1884), που πρωτοεμφανίστηκε στην Κρεμόνα με την όπερά τού **I promessi sposi**, τό 1856, και πύ η **Gloconda** του, σέ λιμπρέτο τού Μπόιτο, άποχτησε όμισως την όνοια τού κοινού και πρέπει να όμολογήσουμε, κρινοντας άντικειμενικά, πώς έχει την ίδια αξία με πολλές δημοφιλείς όπερες τού Βέρντι.

Τέλος, ένας άλλος συνθέτης, ο 'Αλφρέντι Καταλάνι (1854—1891) σάθηκε κι' ατός θύμα ατής της βερντιανής έποχης, πού σίγουρα τόν έμπόδισε ν' άποχτήσει, όπως τό σέριζε, τη δόξα και τις τιμές πύ θα τού δέλιζαν γιά όρισμένες του όπερες και προτάτων γιά ένα άριστοόργημα: τη **Wally**, που παραστάθηκε στο 1892. Ο Καταλάνι, πού είχε σπουδάσει σ'Αδεία τού Πορισού και τού Μιλάνου, είχε ανεβάσει πύ πρώην σ'ό Τουρινό τις όπερες τού **Eddo**, στα 1880, και **Loreley**, σ'α 1890.

Μά την ίδια έποχη είχαν φανεί δύο νεαροί μουσικοί: ο **Πιέτρο Μασκάνι**, (1863—1945) πού, χάρη σ' Ένα διαγωνισμό, άναδείχτηκε με την **Cavalleria Rusticana**, σ'α 1890, κι' ο **Τζάκκομο Πουτσίνι** (1858—1924) πού, με τās όπερές τού **Villi** και **Edgar**, καθιερώθηκε με τά έργα του **Manon Lescaul**, **La Vie de bohème**, **Tosca** και **Madame Butterfly**.

Με την όπερα **Cavalleria Rusticana** τού Μασκάνι έγκαινιάεται η μελοδραματική τέχνη, πού την όνόμασαν «Βεριστική ή ρεαλιστική». Ο Μασκάνι, μετά την **Cavalleria**, έγραψε κι' άλλες όπερες, πού δέν είχαν όμως τās έπιτυχία της πρώτης και πού άνάμεσα τους ξεχωρίζουν μονάχα οι **Iris** και **Isobeau**.

Ο σύγχρονός του **Ρουτζιέρο Λεονκαβάλλο** (1858-1919), έγινε διάσημος με την όπερά τού **I Pagliacci** (1892). Η **Καβαλλερία** κι' οι **Παλιάτσι**, σάν Σιμαίεις άδερφές, έκομαν και κάνουν τό γόρο τού κόσμου, χωρίς να δείχνουν πώς έχουν σκοπό να σταματήσουν κάποτε... Ο Λεονκαβάλλο ήταν μαθητής τού 'Ωδείου της Νεάπολης. Η πρώτη του όπερα **Chatterton**, γραμμένη σέ δικό τού λιμπρέτο βγαλμένο από τό έργο τού Γάλλου ποιητή 'Αλφρέδου ντε Βινύ, παραστάθηκε στη Ρώμη τό 1896. Ύστερα από έναν καινού τού με τόν έκδότη Ρικόντι, ο Λεονκαβάλλο έγραψε γιά τόν αντίπαλο τού Ρικόντι έκδότη Σαντζόνιο τη δίπραχτη όπερα **Παλιάτσι**, πού πρωτοπαίχτηκε στο Μιλάνο, σ'α 1892, κι' έγινε δεχτή από τό κοινό μ' έξολλες εκδηλώσεις ενθουσιασμού, κι' από τότε συνεχίζει ως σήμερα πύ λιμπρή διεθνή σταδιοδρομία. Οι άλλες του όπερες **La Bohème** (Βενετία, 1897) και **Zaza** (Milano 1900) δέν είχαν αξιόλογη έπιτυχία.

Ο Βασίλειος Άλβέρτος Φρανκέτι (1860-1942) είχε αποκτήσει κάποια φήμη την, πρό του (1914-1918) προπολεμική περίοδο, με μέτριες оперές του *Asraël* (1888), *Cristoforo Colombo* (1892), *Germania* (1902) και *La Figlia di Jorio* (1906), πάνω στην άνωμνη τραγωδία του Γκαμριέλε Νι' Άνουνίσιο, όπου εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, δε μπόρεσε ο συνθέτης ν' αποδώσει την όπεροχη ποιητική της πνοή.

Ο Ουμβέρτος Τζιορντάνο (γεννήθηκε σιό Φότζιο σιό 1867) είχε δάσκαλο τόν Π. Σερράο σιό Ώδειο τής Νεάπολης. Τό πρώτο του έργο *Maia Vitis*, παίχτηκε σιή Ρώμη σιό 1892 χωρίς μεγάλη έπιτυχία. Άκολούθησαν οι όπερές του *Regina Diaz* (Νεάπολη, 1894), *André Chenier* (Μιλάνο, 1896) και *Fedora* (Μιλάνο, 1898), πού γνώρισαν μεγάλη έπιτυχία και πήσαν όριστική θέση σιό παγκόσμιο ρεπερτόριο. Έκτός απ' αυτές τις όπερες έγραψε κι' άλλες, πού σημείωσαν μικρότερη έπιτυχία και πού ανάμεσα τους ξεχωρίζει ή *Siberia* (Μιλάνο 1903).

Τέλος πρέπει ν' αναφέρουμε ακόμη τό Φραντσέσκο Ταλιό (γεννήθηκε σιό 1866) πού, σιή όπερά του *Adriano Lecoultreur* έδειξε δειλόγια χαρίσματα τόσο σά συνθέτης όσο και σάν ένορχηστρητής.

Όλοι αυτοί οι συνθέτες πού αναφέρουμε και πού λάμπησαν τό Ιταλικό λορικό θέατρο, ήταν ήβη γνωστοί όταν πέθανε ο Βέρντι.

Ο 'Ιταλο Μοντεμέτσι (1875), συνθέτης τής όπερας *L' Amore dei Re Ro*, πού είχε μεγάλη έπιτυχία σιήν 'Ιταλία και σιό έξωτερικό, ιδίως σιή Άμερική. Ο Έρμάνο Βόλφ-Φερράρι, γεννήθηκε σιή Βενετία σιό 1876. Αυτοδίδαχτος σιήν άρχή, πήρε όργατοία μαθήματα από τό Ραϊνίμπεργκερ σιό Μόναχο, από τό 1893 ως τό 1895. Σιό 1902 έγινε διευθυντής του Ώδεϊου «Λόκειο Μπενενέτο Μαρτσέλλο» σιή Βενετία, κι' έμεινε σ' αυτήν τή θέση ως τό 1912. Σιό θέατρο αυτής τής πόλης είχε δώσει, σιό 1889, τήν πρώτη όπερά του *Salamite*. Ο Βόλφ-Φερράρι έχει έπιδοθεί σιό έλαφρό θεατρικό είδος του Γκολκόντι με τις όπερές του *Le Donne curiose* (Μόναχο, 1903), *I quattro Rusticelli* (Μόναχο, 1906), *il Segreto di Susanna* (Μόναχο 1908) κ. ά. Ο Φράνκο Άλφάνο (1876), έξαιρετος μουσικός συνθέτης συμφωνικής, μουσικής έγγραφης τά έργα *Resurrezione*, *il Principe Zilah*, *la Leggenda di Santalala* κ. ά.

Ο Όττορίνο Ρεσπίγκι (1879-1936) έγινε δισόμοιος με δύο του συμφωνικά ποιήματα: *Fantone di Roma* (1917) και *Pini di Roma* (1924), πού λάμπησαν πάντα σιό διεθνές ρεπερτόριο. Ήταν μαθητής του Μαρτούτσι σιό «Μουσικό Λύκειο» τής γενεϊνάρας πού πόλης Μπουλόνας, πριν σπουδάσει σιήν Πετρούπολη και σιό Βερολίνο, κάτω από τήν καθοδήγηση του Ρίμκου-Κόρσακωφ και του Μάξ Μπρούχ. Οι όπερες πού έγραψε ο Ρεσπίγκι δεν είχαν τήν ίδια έπιτυχία με τά συμφωνικά του έργα. Πάντως πρέπει ν' αναφέρουμε μερικές απ' αυτές όπως τις: *Semirama*, *la Campa sommersa*, *Maia Egiziana*, κ. ά.

Με τό Ρεσπίγκι τελειώνει ή μετά τό Βέρντι μουσική περίοδος κι' ή δόξα του «βεριστικού» θεάτρο.

Πριν φτάσουμε σιόν 'Ιντερραμπάνο Πισοτέτι, πού έγκανιναίε μια καινοαρία Ιταλική λορική τέχνη, πρέπει

ν' αναφέρουμε μερικούς δειλόγους συνθέτες μιας ένδιαμεσης περιόδου:

Ο Βισταντότο Τομαζίνι (γεννήθηκε σιή Ρώμη σιό 1880) σιή τήν του Μάξ Μπρούχ, είναι συνθέτης δειλόλογος συμφωνικής μουσικής και δισκοκράσεμ' έξαιρετική έπιτυχία, γιό τά μπαλέτα του Ντγκαϊκέφ, έργα του Σκορλάτι. Καντά σ' αυτόν πρέπει ν' αναφέρουμε τούς Τζ. Κ. Παριμπέιν, Ρ. Πικ-Μαντζιαγκάλλι και Φελίσε Λατούαμα (γεννήθηκαν κι' οι τρεις σιό 1882) συνθέτες θεατρικής και συμφωνικής μουσικής, καθώς και τούς Φραντσέσκο Σαντολικουίντο (1881) και Ρικάρντο Ζαντονά (1883) πού τό έργο του *Francesca da Rimini*, έμπνυσμένο από τήν όνωμνη τραγωδία του νι' Άνουνίσιο, είναι έξαιρετικά πετυχημένο. Πρέπει επίσης ν' αναφέρουμε και τούς Βισταντινί, Λαουτίνι και Βίκτορ ντέ Σάμπατα (1892) δισόμοιο διευθυντή όρχήστρας και συνθέτη μιας όπερας *Macigno* (Σκόλο, 1917) κι' δειλόλογος συμφωνικής μουσικής.

Ο 'Ιντερραμπάνο Πισοτέτι (γεννήθηκε σιήν Πάρμα σιό 1881) είναι σιμερα ο πιο χαροχτηριστικός έκπρόσωπος τής νέας μορφής τής Ιταλικής λορικής τέχνης. Η όπερά του *Fedra*, γραμμένη πάνω σιήν όνωμνη τραγωδία του Νι' Άνουνίσιο, είναι ένα από τά πιο σημαντικά και πρωτότυπα έργα του 20ο αιώνα. Οι άλλες του όπερες *Debora e Jaele*, *Fra Gherardo*, *lo Straniero* και *Orseolo*, δέν παρουσιάζουν τήν ίδια άξία.

Ο Τζιάνο-Φραντσέσκο Μαλιπiero (Βενετία, 1882) έπληθήθηκε επίσης σιό διεθνές μουσικό κοινό με δειλόλογος συνθέτες του διαφόρου άξιας: όπερες και έργα συμφωνικής μουσικής.

Τέλος ο 'Άλφρέτο Καζέλλα (Τουρίνο 1883-1947) δισόμοιος πιανίστας και συνθέτης, μουσικόλόγος και παιδαγωγός, έθεωρεσίο σιήν 'Ιταλία και σιό έξωτερικό σάν ένασ από τούς πιο μαχητικούς μουσικούς. Αφού δέχτηκε, σιό νιάτα του, τήν πολύτιμη διδασκαλία του Ζεντόλζ και του Φωρέ, σιή Γαλλία, κι' έξέτιμησε τή φιλία πού του χάρισαν ο Ραβέλι κι' ο Ένικόμο, γύρισε τις πλάτες του σιό πορελθόν του και μπήκε σ' έναν καινούριο όρμό πού όνοματίζετο «νεοκλασικός». Αυτή όμας ή καινοαρία αντίληψη του έπιδέχεται αντίρρησης και δέν καταφέρνει ν' πεσει όλο τόν κόσμο. Ο Καζέλλα έχει γράψει μια όπερα, συμφωνική μουσική και μουσική δοματιού.

Είναι δύσκολο, τήν ώρα αυτή, ν' σχηματίσουμε γνώμες και προβλήσεις γιό τό μέλλον αυτής τής καινοαρίας τέχνης. Πάντως πρέπει ν' έλπίζουμε πως τά πετύχει' γιόι τό μελόδραμα, σιήν πατρον έραδοτή φόρμα του, δέν άνταποκρινείται πιά σις απαιτήσεις τής σημερινής έποχής. Γι' αυτό, χωρίς ν' φανόζει υπερβολικά αισιόδοξοι, μπορούμε ν' ύπολογίζουμε σιήν άξία μιας μελλοντικής γενιάς, πού θά πρέπει και θά όφειλει ν' πάρει τή θέση τής σιήν αύριανή μουσική.